

Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Yapı Tema Dil ve Anlatım

Yazar
İmran Gür

ISBN: 978-605-9247-87-0

1. Baskı
Aralık, 2017 / Ankara
100 Adet

 Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 255
Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt

 Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafiker@grafiker.com.tr
Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	15
ÖN SÖZ.....	17
GİRİŞ.....	19

I. BÖLÜM

ROMAN İNCELEMESİNDE YAPI TEMA DİL VE ANLATIM PROBLEMİ

1.1. Yapı Kavramı.....	38
1.2. Tema Kavramı.....	42
1.3. Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarını İncelemede Kullanılan Yapı Tema Kavramları.....	48

II. BÖLÜM

HALİT ZİYA UŞAKLIĞİL'İN ROMANLARINDA YAPI TEMA DİL VE ANLATIM İNCELEMESİ

I

SEFİLE'DE YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITIMI.....	53
2. ROMAN HAKKINDA.....	54
3. YAPI.....	54
3.1. Olay Örgüsü.....	55
3.2. Kişiler.....	60
3.2.1. Kişi Toplum Çatışmasını Temsil Eden Mazlume.....	61
3.2.2. Diğerleri.....	64
3.2.2.1. Benimsenmeyen Aile İlişkileri, Fuhuş ve Cinselliği Temsil Edenler.....	64
3.2.2.1.1. İkbal.....	64
3.2.2.1.2. Mihriban Hanım.....	65
3.2.2.1.3. Fuhuşevindeki Kadınlar.....	66
3.2.2.1.4. Fuhuş Çevresindeki Erkekler.....	66
3.2.2.2. Cinselliği, Büyüme ve Kirlenmeyi Temsil Eden Erkek Tipi.....	67
3.2.2.3. Benimsenen Aile ve Evlilik İlişkisini Temsil Edenler.....	69
3.2.2.3.1. Mazlume'nin Annesi.....	69
3.2.2.3.2. İhsan'ın Annesi.....	69

3.2.2.4. Fuhuş ve Kirlenmeye Duyarsız Sosyal Çevreyi Temsil Edenler.....	70
3.3. Mekan Unsurları.....	70
3.3.1. Dekor.....	71
3.3.1.1. Ev Dekorları.....	71
3.3.1.1.1. Mihriban'ın Evi.....	71
3.3.1.1.2. İkbâl ve İhsan'ın Taşındıkları Köşk.....	72
3.3.1.1.3. Emirgan'daki Yalı.....	72
3.3.1.1.4. İhsan'ın Annesinin Evi.....	72
3.3.1.1.5. Fuhuşevi.....	72
3.3.1.2. Oda Dekorları.....	73
3.3.1.2.1. Mazlume'nin Odaları.....	73
3.3.1.2.2. İkbâl'in Odası.....	74
3.3.1.3. Bahçe Dekorları.....	74
3.3.1.3.1. Mihriban'ın Evinin Bahçesi.....	74
3.3.1.3.2. İkbâl ve İhsan'ın Köşklerinin Bahçesi.....	74
3.3.1.4. Sokak Dekorları.....	75
3.3.1.5. Şehir Dekorları.....	75
3.3.2. Panorama.....	76
3.4. Zaman.....	76
4. TEMA.....	81
5. DİL ve ANLATIM.....	87
6. ANLAMA ve YORUMLAMA.....	92

II

NEMİDE'DE YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITIMI.....	95
2. ROMAN HAKKINDA.....	95
3. YAPI.....	96
3.1. Olay Örgüsü.....	97
3.2. Kişiler.....	101
3.2.1. Ölüm ve Kaderi Temsil Eden Nemide Tipi.....	101
3.2.2. Diğerleri.....	102
3.2.2.1. Yaşam ve Cinselliği Temsil Eden Nihat Figürü.....	102
3.2.2.2. Cinsellik ve Maddî İmkansızlığı Temsil Eden Erkek Figürü.....	104
3.2.2.3. Ölüm ve Kaderi ve Sosyal Çevreyi Temsil Edenler.....	105
3.2.2.3.1. Şevket Bey.....	105
3.2.2.3.2. Naime Hanım.....	105

3.2.2.3.3. Nail'in Annesi	105
3.2.2.3.4. Osman Bey	106
3.3. Mekân Unsurları.....	106
3.3.1. Dekorlar.....	107
3.3.1.1. Ev Dekorları.....	107
3.3.1.1.1. Naime Hanım'ın Öldüğü Ev.....	107
3.3.1.1.2. Kanlıca'daki Köşk.....	107
3.3.1.2. Oda Dekorları.....	107
3.3.1.3. Bahçe Dekorları.....	107
3.3.2. Panorama.....	108
3.4. Zaman.....	108
4. TEMA.....	112
5. DİL ve ANLATIM.....	115
6. ANLAMA ve YORUMLAMA.....	117

III

BİR ÖLÜNÜN DEFTERİ'NDE YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITIMI.....	119
2. ROMAN HAKKINDA.....	119
3. YAPI.....	120
3.1. Olay Örgüsü.....	120
3.2. Kişiler.....	123
3.2.1. Ölüm, Kader ve Realizmi Temsil Eden Osman Vecdi Tipi	123
3.2.2. Diğerleri.....	124
3.2.2.1. İdealizm, Yaşam ve Mücadeleyi Temsil Eden Figür: Hüsamettin.....	124
3.2.2.2. Şiiri, Hayalleri ve Yaşamı Temsil Eden Figür: Nigar	124
3.2.2.3. Aile İlişkilerini Temsil Eden Anne Baba Figürleri..	125
3.2.2.3.1. Osman Vecdi'nin Anne ve Babası	125
3.2.2.3.2. Hala.....	125
3.3. Mekân Unsurları.....	126
3.3.1. Dekorlar.....	127
3.3.1.1. Ev Dekorları.....	127
3.3.1.1.1. Çamlıca'daki Köşk.....	127
3.3.1.1.2. Beylerbeyi'ndeki Köşk.....	127
3.3.1.2. Oda Dekorları.....	127
3.3.1.2.1. Osman Vecdi'nin Odası.....	127
3.3.1.2.2. Beylerbeyi'ndeki Köşkün Salonu.....	127
3.3.2. Panorama.....	128
3.4. Zaman.....	128

4. TEMA	131
5. DİL ve ANLATIM	133
6. ANLAMA ve YORUMLAMA	138

IV

FERDİ ve ŞÜREKASI'NDA YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITIMI	140
2. ROMAN HAKKINDA	140
3. YAPI	141
3.1. Olay Örgüsü	142
3.2. Kişiler	146
3.2.1. İdealizm, İç Dünya ve Sahip Olma Kompleksini Temsil Eden İsmail Tayfur Tipi	146
3.2.2. Diğerleri	148
3.2.2.1. Maddi İmkansızlık ve Benimsenmeyen Değerleri Temsil Edenler	148
3.2.2.1.1. Saniha	148
3.2.2.1.2. Besime Hanım	149
3.2.2.1.3. Melekzat ve Mürebbiye	149
3.2.2.2. Maddi İmkanları Temsil Edenler	149
3.2.2.2.1. Ferdi Efendi	149
3.2.2.2.2. Hasan Tahsin Efendi	150
3.2.2.2.3. Hacer	151
3.3. Mekan Unsurları	153
3.3.1. Dekorlar	154
3.3.1.1. Ev Dekorları	154
3.3.1.1.1. Saniha'nın Evi	154
3.3.1.1.2. Ferdi Efendi'nin Evi	154
3.3.1.1.3. İsmail Tayfur'un Evi	154
3.3.1.2. Oda Dekorları	155
3.3.1.2.1. İsmail Tayfur'un Odası	155
3.3.1.2.2. Hacer'in Odası	155
3.3.1.3. İşyeri Dekoru	155
3.3.2. Panorama	156
3.4. Zaman	156
4. TEMA	160
5. DİL ve ANLATIM	164
6. ANLAMA ve YORUMLAMA	166

V

MAİ ve SİYAH'TA YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITILMASI.....	168
2. ROMAN HAKKINDA.....	168
3. YAPI.....	171
3.1. Olay Örgüsü.....	172
3.2. Kişiler.....	178
3.2.1. Romantik Bilinci, İdealizmi, Batılı Değerleri, İç Dünyayı, Yabancılaşmayı, Değer Arayışını Temsil Eden Ahmet Cemil Tipi.....	178
3.2.2. Diğerleri.....	182
3.2.2.1. Maddi İmkânları, Batılı Değerleri, Ulaşılmak İstenen Hedefi Temsil Eden Hüseyin Nazmi Figürü.....	182
3.2.2.2. Benimsenen Geleneksel Değerleri Temsil Edenler.....	184
3.2.2.2.1. Ahmet Cemil'in Babası.....	184
3.2.2.2.2. Ahmet Şevki Efendi.....	184
3.2.2.2.3. Ali Şekip.....	185
3.2.2.2.4. İkbâl.....	185
3.2.2.2.5. Ahmet Cemil'in Annesi.....	185
3.2.2.2.6. Raci'nin Karısı.....	185
3.2.2.3. Benimsenmeyen Geleneksel Yozlaşmış Değerleri Temsil Edenler.....	186
3.2.2.3.1. Raci.....	186
3.2.2.3.2. Vehbi Efendi.....	187
3.2.2.3.3. Sait, Hüseyin Baha Efendi.....	187
3.2.2.4. Benimsenen Batılı, Zengin, İdeal Yaşamı Temsil Edenler.....	188
3.2.2.4.1. Lamia.....	188
3.2.2.5. Benimsenmeyen Yozlaşmış Eğlence Kültürünü Temsil Eden Kadın ve Erkekler.....	189
3.3. Mekân Unsurları.....	189
3.3.1. Dekorlar.....	191
3.3.1.1. Şehir Dekorları.....	191
3.3.1.1.1. Beyoğlu.....	191
3.3.1.1.2. Cağaloğlu, Bab-ı Ali Caddesi.....	192
3.3.1.2. Eğlence Yeri Dekorları.....	192
3.3.1.2.1. Tepebaşı Bahçesi.....	192
3.3.1.2.1. Palais de Cristail.....	192
3.3.1.2.3. Lüksemburg.....	193

3.3.1.3. Ev Dekorları.....	193
3.3.1.3.1. Üsküdar'daki Ev	193
3.3.1.3.2. Erenköy'deki Köşk.....	193
3.3.2. Panorama.....	194
3.4. Zaman.....	194
4. TEMA.....	200
5. DİL ve ANLATIM.....	204
6. ANLAMA ve YORUMLAMA.....	207

VI

ÂŞK-I MEMNU'DA YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITILMASI.....	211
2. ROMAN HAKKINDA.....	211
3. YAPI.....	211
3.1. Olay Örgüsü.....	215
3.2. Kişiler.....	222
3.2.1. Kalıtım, Toplumsal Yapı, Kader ve İradeyi Temsil Eden Bihter Tipi.....	222
3.2.2. Diğerleri.....	224
3.2.2.1. Benimsenmeyen Kadın Figürleri.....	224
3.2.2.1.1. Firdevs Hanım.....	224
3.2.2.1.2. Peyker.....	226
3.2.2.2. Benimsenmeyen Erkek Figürleri.....	226
3.2.2.2.1. Behlül.....	226
3.2.2.2.2. Nihat Bey.....	228
3.2.2.3. Benimsenen Kadın ve Genç Kız Figürü: Nihal, Mll de Courton, Nihal'in Annesi.....	228
3.2.2.3.1. Nihal.....	228
3.2.2.3.2. Mll de Courton.....	230
3.2.2.4. Benimsenen Değerleri Temsil Eden Erkek Figürleri	231
3.2.2.4.1. Adnan Bey.....	231
3.2.2.4.2. Firdevs Hanım'ın Kocası.....	232
3.2.2.5. Hizmetçiler.....	233
3.3. Mekân Unsurları.....	233
3.3.1. Dekorlar.....	234
3.3.1.1. Ev Dekorları.....	234
3.3.1.1.1. Melih Bey'in Yalısı.....	234
3.3.1.1.2. Sarı Boyalı Yalı.....	234
3.3.1.1.3. Adnan Bey'in Yalısı.....	235

3.3.1.2. Oda Dekorları.....	235
3.3.1.3. Şehir Dekorları.....	236
3.3.1.3.1. Beyoğlu, Göksu, Kalender.....	236
3.3.2. Panorama.....	237
3.3.2.1. Ada.....	237
3.3.2.2. Peyzaj.....	238
3.4. Zaman.....	238
4. TEMA.....	244
5. DİL ve ANLATIM.....	248
6. ANLAMA ve YORUMLAMA.....	250

VII

KIRIK HAYATLAR'DA YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITILMASI.....	254
2. ROMAN HAKKINDA.....	254
3. YAPI.....	256
3.1. Olay Örgüsü.....	256
3.2. Kişiler.....	265
3.2.1. Kader ve İradeyi Temsil Eden Ömer Behiç Tipi.....	265
3.2.2. Diğerleri.....	267
3.2.2.1. Benimsenen Aile İlişkileri ve Benimsenen Toplumsal Değerleri Temsil Edenler.....	267
3.2.2.1.1. Vedide.....	267
3.2.2.1.2. Bekir Servet, Müzzan.....	268
3.2.2.2. Benimsenmeyen Aile İlişkileri ve Toplumsal Yapıyı Temsil Edenler.....	269
3.2.2.2.1. Bekir Servet-Nebile.....	269
3.2.2.2.2. Talat-Müzzan.....	269
3.2.2.2.3. Ferruh-Refet-Şekure.....	269
3.2.2.2.4. Mehmet Ali-Suzudil.....	270
3.2.2.2.5. Mansur Bey-Saadettin-İsmet.....	270
3.2.2.2.6. Piraye-Tayyar, Saadettin.....	270
3.2.2.2.7. Behiç-İşvenaz-Mesrur, Nesime.....	271
3.2.2.2.8. Neyyir'in Ailesi.....	271
3.2.2.3. Toplumsal, Benimsenmeyen Değerlerin Yarattığı Erkek Figürü: Bekir Servet.....	272
3.2.2.4. Toplumsal Etiği ve Benimsenmeyen Değerleri Temsil Eden Kadın Figürü: Neyyir.....	272
3.2.2.5. Bilinmeyen Güçleri, Kaderle Bağlantıyı Temsil Eden Leyla:.....	273

3.3. Mekân Unsurları.....	273
3.3.1. Dekor.....	275
3.3.1.1. Ev Dekorları.....	275
3.3.1.1.1. Beşiktaş'taki Ev.....	275
3.3.1.1.2. Şişli'deki Ev.....	275
3.3.1.1.3. Neyyir'in Annesinin Evi.....	275
3.3.1.2. Oda Dekorları.....	276
3.3.1.2.1. Terzi Odası.....	276
3.3.1.2.2. Muayenehane.....	276
3.3.1.3. Mezar Dekorları.....	276
3.3.2. Panorama.....	276
3.4. Zaman.....	277
4. TEMA.....	285
5. DİL ve ANLATIM.....	290
6. ANLAMA ve YORUMLAMA.....	292

VIII

NESL-İ AHİR'DE YAPI TEMA DİL ve ANLATIM

1. ROMANIN TANITILMASI.....	294
2. ROMAN HAKKINDA.....	294
3. YAPI.....	296
3.1. Olay Örgüsü.....	296
3.2. Kişiler.....	305
3.2.1. Sorgu ve Şüphely Temsil Eden Süleyman Nüzhet Tipi.....	305
3.2.2. Diğerleri.....	308
3.2.2.1. Yönetim, Evlilik, Sosyal Çevre İlişkisini Tamamlayan Figürler.....	308
3.2.2.1.1. Şakir.....	308
3.2.2.1.2. Şevket, Said, İbrahim Rıfkı, Sahir.....	309
3.2.2.1.3. Sahir.....	309
3.2.2.1.4. Behiç, Kaşif, Ayşe.....	310
3.2.2.1.5. Apollo ve Gıyas.....	310
3.2.2.2. Aile, Evlilik ve Kan Bağını Temsil Edenler.....	311
3.2.2.2.1. Azra.....	311
3.2.2.2.2. Affan Bey-Salime Hanım.....	312
3.2.2.2.3. Samiye.....	312
3.2.2.2.4. Nefise Hanım.....	313
3.2.2.2.5. Selime Hanım-Calip Bey.....	313
3.2.2.2.6. Şefik-Samime.....	313

3.2.2.2.7. Suzan.....	314
3.2.2.2.8. Muzaffer-Klara.....	314
3.2.2.3. Evlilik, Aşk, Toplum İlişkisini Temsil Edenler.....	315
3.2.2.3.1. Server.....	315
3.2.2.3.2. Suad.....	316
3.2.2.3.3. Mücella, Seniye.....	316
3.2.2.4. Yönetimi Temsil Edenler.....	317
3.2.2.4.1. Şeyda Bey.....	317
3.2.2.4.2. Şadi Revnak Paşa.....	318
3.2.2.5. İnanç ve İdealizmi Temsil Eden İrfan.....	318
3.3. Mekan Unsurları.....	319
3.3.1. Dekor.....	320
3.3.1.1. Şehir Dekorları.....	320
3.3.1.1.1. Paris.....	320
3.3.1.1.2. İstanbul.....	320
3.3.1.1.3. Mısır, Anadolu, Rumeli.....	321
3.3.1.2. Ev Dekorları.....	321
3.3.1.2.1. Ada'daki Ev.....	321
3.3.1.2.2. Bebek'teki Yalı.....	321
3.3.1.2.3. Emirgan'daki Köşk.....	322
3.3.1.2.4. Cakomo.....	322
3.3.2. Panorama.....	322
3.4. Zaman.....	323
4. TEMA.....	332
5. DİL ve ANLATIM.....	337
6. ANLAMA ve YORUMLAMA.....	339

III. BÖLÜM SONUÇ

1. Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Yapının Genel Özellikleri.....	341
2. Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Temanın Genel Özellikleri.....	364
3. Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Dil ve Anlatımın Genel Özellikleri.....	370
KAYNAKLAR	381
EKLER	387

Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarında Yapı Tema Dil ve Anlatım adını taşıyan bu kitap Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 2004'de başlayıp Ağustos 2008'de tamamlanan doktora tezinin hemen aynen kitaplaştırılmasından oluşmaktadır.

TEŞEKKÜR

Doktora tez çalışması boyunca yanımda olduğundan bir an bile Őüphe duymadığım, yolumu aydınlatan, beni karanlıklardan aydınlığa çıkaran, varlığıyla her an desteğini arkamda hissettiğim varlık âleminin tek ve eŐsiz yaratıcısı Rahman ve Rahim olan, yüceler yücesi Allah'a sonsuz minnet ve Őükranlarımı sunuyorum.

İmran Gür

ÖN SÖZ

Modern Türk romanının kurucusu kabul edilen Halit Ziya Uşaklıgil hakkında bugüne kadar pek çok kitap ve makale yazılmış, biri doktora biri doçentlik tezi olmak üzere çok sayıda lisans ve yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Halit Ziya Uşaklıgil'in romanları ile Servet-i Fünun Edebiyatındaki romanların temleri ve yapıları hakkında söylenenler, genel olarak Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarında ele aldığı konu ya da eserlerinin temalarının aşk, aile, evlilik ve batılılaşma, konularında yoğunlaştığı, Servet-i Fünun Edebiyatının ortak özelliklerini yansıtmaları bakımından ise romanların bireysel ve toplumsal konuları olmak üzere ikiye ayrıldıkları, daha ziyade bireysel konular üzerinde yoğunlaştığı düşüncesi etrafında toplanmaktadır. Yazar üzerinde uzlaşılan bir başka nokta da modern Türk romanının Halit Ziya ve onun roman ve hikâyelerinde ortaya koyduğu gerçekçi çizgi ile başlamış olduğu kanaatidir. Yazarın gerçekçiliği büyük oranda realist roman çizgisi içinde yer alan anlatma tekniklerini gözlem, romanlarında olaylara müdahale etmeme gibi dış dünyadaki gerçeğe uygun bir roman tekniği kullanmasına dayandırılmaktadır. Yazarın, şairane bir üslupla ve Servet-i Fünun'un çoğunlukla yapay olarak değerlendirilen bol tamlamalı, Arapça, Farsça sözcüklerle Fransızca cümle etkisi ile kurulmuş cümlelerden oluşan diline sahip olduğu düşüncesinde de tüm araştırmacılar hemfikirdir. Ayrıca tüm Servet-i Fünun Edebiyatı için söylenen ve realizmden gelen aşırı duygusal, pasif ve kötümser dünya görüşünün de Halit Ziya ve romanlarını da belirleyen temel izleklerden olduğu genel ve yaygın bir kanaattir.

Çalışmamızda Halit Ziya Uşaklıgil'in eserlerinde tema olarak ifade edilen aşk, aile, kıskançlık, evlilik gibi meselelerle toplumsal ve bireysel roman kavramları temayı yaratmada yapı içinde bir unsur olarak ele alınmaktadır. Aynı nedenle Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarının toplum yaşamından uzak olmadığı aksine devrinin tüm meseleleri ile bütünleştiği, meseleleri ortaya koyma biçiminin yazarın materyalist zihniyetinden kaynaklandığı, sosyal çevrenin yalnızca bir simge olduğu bu nedenle romanlarda dar bir çevreden söz edilemeyeceği, bu durumun bir temsil sorunu olduğu da ortaya konulmuştur. Dil ve anlatımın yazarın yarattığı dünya ve orijinal tarafıyla ilgili olduğu, yazarın kullandığı dilin yalnızca devriyle birleşen ya da onu oluşturarak ortaklaşan taraflarıyla değil, aynı zamanda yaratmaya çalıştığı ro-

man zihniyeti ile yakından ilgili olduğu ortaya konulmuştur. Kitabın giriş bölümünde eserin incelenmesine zemin teşkil eden yapı ve tema kavramları hakkında kısa bilgi verildikten sonra eserin incelenmesinde kullanılan yöntem ve kavramlar açıklanmış Halit Ziya'ya kadar roman hakkında kısa bilgi verilmiş ve bizim çalışmamıza kadar Halit Ziya Uşaklıgil'in romancılığı hakkında yapılan çalışmalar da ortaya konulmuştur. Bu bağlamda eser incelemede kullanılan yöntemden başlayarak yazarın eserleriyle ilgili çıkarımlar da bütünüyle orjinaldir. Bu orjinalliğin önemli bir kısmı da incelemede hemen neredeyse hiç alıntı yapılmamış olmasıdır. Alıntı yapılması gereken bölümler eserdeki sayfa numaraları ile dipnotlarda gösterilmiştir. Diğer taraftan gerek eser incelemede kullanılan teknik gerekse bu teknikle sıkı sıkıya bağlı olan şematik incelemeler nedeniyle inceleme konusunun tezine de uygun olacak biçimde doktora çalışması olarak hazırlanan eserde bu çalışma eser özetleri hariç kısaltılmadan aynen korunarak dikkatlere sunulmuştur. Diğer taraftan Halit Ziya Uşaklıgil'e ait incelemeye esas teşkil eden romanların tamamı ilk baskılarından Sefile ve Nesli Ahir istisna olmak üzere Osmanlıca asıllarından okunmuştur.

Halit Ziya Uşaklıgil ve romanları hakkında doktora çalışmamıza kadar pek çok çalışma yapılmış olmakla birlikte yazarın romanları bir bütün olarak ortaya koyduğu evrensel temalar ve bu temaların derin yapı incelemesiyle dikkatlere sunulmasıyla yazarın ve romanlarının gerek Türk Edebiyatı, gerekse Dünya Edebiyatı içindeki yeri tam olarak tespit edilmemiştir. Doktora çalışmamızın hemen aynen kitaplaştırılması vesilesiyle, çalışmamızın gerek edebi eser inceleme yöntemleri gerekse bu yöntemlerle ulaşılan sonuçlar bakımından Halit Ziya Uşaklıgil ve romancılığı ile ilgili tam bir sonuç çalışması olduğunu söylemek mümkündür. Kitapta, Halit Ziya Uşaklıgil'in sekiz romanının tamamı olgusal ve orjinal bir yapı çözümlemesi tekniğiyle temalarının tespit edilmesinden başlayarak sözkonusu temaların yazara özgü yapısal özelliklerinin kendine özgülüğü ve evrensel roman yapısı problemleriyle ilgisi başta olmak üzere yazarın Türk ve Dünya Edebiyatındaki yeri tespit edilmiş yazarın romanları bir bütün olarak olgusal düzeyde yapı tema, dil ve anlatım düzlemlerinde incelenmiş böylelikle yazar ve romanları hakkında -esere kendi olgusal gerçeğinin dışında başka bir bakış açısıyla yaklaşan çalışmalar istisna olmak üzere- çalışmamızdan sonra kaleme alınacak herhangi bir yazı da gereksiz konumuna yerleşmiş olmaktadır. Bu anlamda çalışmamızın gerek Halit Ziya Uşaklıgil gerekse romanlarıyla ilgili tam bir sonsöz çalışması olduğunu söylememiz mümkündür.